

самодостатньо, безвідносно до Бога. Вічне є основою суб'єктивності, яка вводить у тимчасове через творчість, вибір, дію. Пізніше про це говорить відомий філософ М. Гайдеггер, наголошуючи, що тільки тоді, коли людина відкрита трансценденції, коли вона чує вість буття, коли вона прагне виразити її в мові, поезії чи у філософії або ж у звичайному самобутньому житті, тільки тоді вона відповідає людському призначенню. Тоді філософія стає молитвою перед Богом в активній дії щодо власного буття.

Віра Мовчан

Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка,
м. Дрогобич

ЕТИЧНЕ ЗНАННЯ У ДУХОВНОМУ ДОСВІДІ ОСОБИСТОСТІ

1. У сучасному глобалізованому світі, охопленому загальною економічною, екологічною та духовною кризами, усе очевиднішим стає, що це, перш за все, *криза духовна*. Людство, зваблене матеріально-речовими цінностями, усю природу, в тому числі власну, усі інтелектуальні та практичні уміння поставило на службу одній меті: задоволення чуттєвих потреб. Відтак, відбувається глобальна інтелектуальна деградація людства. Дана проблема відсувається сучасною наукою на другий план, оскільки як найбільш нагальні постають питання екологічні, демографічні, ресурсів планети тощо (Див.: К.Лоренц, І.Фролов, Л. Уайт, А.Печчеї).

2. Нині з суспільства усувається особистість як свідомий суб'єкт морального вибору та суб'єкт інтелектуальної діяльності. Буття суб'єкта життєвості звужене до виконання окремих функцій, здатних забезпечувати конкретні життєво необхідні потреби. Суб'єкт діяльності (інтелектуальної, моральної, естетичної, практичної) у суспільній системі, що видобувається як суто функціональна, втрачає можливості реалізувати природою покладені здібності. А тому вони не розвиваються, не удосконалюються, втрачаються як ціннісний вимір людських творчих можливостей.

3. Загальний моральний клімат, що панує в суспільствах, негативно впливає не лише на свідомість особи, але і на сферу безсвідомого, пронизуючи усі психічні та інтелектуальні структури особи. Науковці констатують зростання психічної патології, зокрема інстинкту агресивності людства (К.Лоренц). Її причини: негативна спадковість,

відсоток якої постійно зростає внаслідок аморального способу життя, спадкових хворіб, неналежного харчування, зловживання алкоголем та наркотиками тощо.

4. Не менш вагомими чинниками є загальне падіння рівня культури, що народжує *неповагу* до життя, *втрату* його *сенсу*. Разом з тим, на наш погляд, саме у цьому невдоволенні життям, у прагненні його чимось „заповнити” і, внаслідок відсутності значущості чинників, заповнення його явищами шкідливими і навіть згубними для людини, – криється *перспектива переорієнтації* на значущі – духовні чинники: інтелектуальне, моральне, естетичне самоудосконалення.

5. За умови моральної спрямованості суспільства як цілісної системи (в ідеалі – людства) на самоздійснення у формах розумно-доцільного та естетично і морально визначеного способів життєвості – дана перспектива цілком можлива. Нині орієнтація на самоудосконалення явище скоріше виняткове, ніж типове. Між тим порятунок людства як виду життя пов’язаний нині з удосконаленням моральності людської природи у масштабах, де „особистістю” постає людство як соціальне ціле.

6. Без розвинутої культури відносин, без свідомого налаштування на спілкування та здатність розгортатися у цьому процесі у формах толерантності, терплячості, а головне поваги та інтересу до світу іншої людини – людство не здатне знайти дорогу до себе – морально свідомого суб’єкта творення стосунків. Для актуальних духовних переорієнтацій суб’єктів відношення вирішальною є *атмосфера суспільного життя*: духовна її визначеність. На цій об’єктивній підставі реальністю стає поширення моральності на усі його сфери: ставлення до предметного світу, до практичного формування, до власної особи як суб’єкта життєвості, до соціального життя, до природного світу.

7. Вагомим чинником творення моральної культури у її закономірних виявах є *етичне знання*. Не втрачаючи високого рівня науковості, воно зі сфери суто академічної науки, покликане увійти в товщу життя, формуючи *свідомого* суб’єкта моральності шляхом світоглядної переорієнтації: зі сфери матеріально-речової на сферу духовних цінностей.

8. Перспективним щодо можливості переорієнтацій бачиться „природний егоїзм” людини: якщо в суспільстві престижним стає розум, етичний досвід, естетичні знання та уміння, особа активно включається в плекання у собі названих духовних чеснот. Етичне знання покликане апелювати до „егоїзму” („розумний егоїзм”) особистості, спонукаючи на плекання моральних чеснот і тим формувати *культуру відношення до себе* як

суб'єкта морального вибору. Мета апеляції: розвивати цінність здатності вибирати, тобто бути *свобідною* особистістю, яка розумно вибирає моральне і практично доцільне, не впадаючи в залежність від афектів чи чуттєвих потреб, що здатні затагнути у полон, перетворити особу на раба чуттєвих потягів. Етичний досвід здатний удосконалювати інтелектуальні і чуттєві структури суб'єкта моральності, оформляючи їх *мірою* та надаючи у способах вияву естетичної повноти і внутрішньої довершеності.

9. Відношення до світу, що у собі містить потенціал моральності, є передумовою здатності пізнання та *практичного формування* у відповідності до „мірок виду”, а отже визначається своїми якостями не як руйнівний, вузько-корисливий, а як процес *творчо-формуючий*. Процес свідомого формування та самоформування відносин суб'єкта моральності пов'язаний з усвідомленням того, що справжня цінність людського життя не у фізичній життєвості як такій, не у матеріально-речових цінностях (відчужена форма цінностей), а у розгортанні власних можливостей до творчості. Це справжня підстава почувати себе гідною людиною та підстава заслужити повагу інших людей, суспільства.

10. Усвідомлення цінності моралі як джерела і умови моральної організації людських стосунків як на міжособистісному рівні, так і в межах людських спільнот аж до вищого рівня (суспільство та людство) – ефективний засіб подолання сучасної духовної кризи та джерело розгортання духовного потенціалу людства у подальшій перспективі.

Ореста Возняк

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ФІЛОСОФ І РЕЛІГІЯ: СУЧАСНИЙ ЗРІЗ ВЗАЄМИН ФІЛОСОФІЇ, РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ТА БОГОСЛОВ'Я

Сучасний розвиток та градація дисциплін відбуваються за деяким спрощеним варіантом, в результаті чого дослідник уникає зустрічі з філософією, один з сутнісних проявів якої полягає в створенні методологічної бази науки. А відтак філософ як такий залишається поза офіційною наукою, втрачає в суспільстві авторитет, а науки втрачають свій теоретичний рівень, бо позбавлені специфіки філософського мислення. Філософське мислення і *категоріальне* (теоретичне), і *історичне* водночас –